

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Лабораторія виховної роботи
та захисту прав дитини

А. І. Тюпа

**Організація виховної роботи
в загальноосвітніх
навчальних закладах області
у 2012 – 2013 навчальному році**

Інструктивно-методичний лист

А. І. Тюпа

***Організація виховної роботи
в загальноосвітніх навчальних
закладах області
у 2012 – 2013 навчальному році***

Інструктивно-методичний лист

Автор: *А. І. Тюпа*, методист лабораторії виховної роботи та захисту прав дитини Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рецензент: *І. М. Бєлова*, заступник директора Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рекомендовано науково-методичною радою Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 06.06.12 № 3.

Тюпа А. І. Організація виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах області у 2012 – 2013 навчальному році : інструктивно-методичний лист / А. І. Тюпа. – Миколаїв : ОІППО, 2012. – 28 с.

© Лабораторія виховної роботи та захисту прав дитини

© Лабораторія редагування та видавничої діяльності

Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
2012

**Інструктивно-методичний лист
щодо організації виховної роботи
в загальноосвітніх навчальних закладах області
у 2012-2013 навчальному році**

Не буде перебільшенням сказати, що на сучасного педагога покладена найвідповідальніша місія: вона полягає у вихованні покоління, від якого буде залежати майбутнє усієї України. Безперечно, така роль учителя і вихователя заставляє замислитися над тим, які аспекти виховного процесу необхідно удосконалити для того, щоб виконати цю глобальну місію. Отже, треба визначити, які найголовніші проблеми існують на даний час у питаннях виховання підростаючого покоління і які завдання висуває держава перед сучасним закладом освіти. Адже для суспільства є нагальною потребою, щоб випускник школи був соціально активною і здоровою особистістю, прагнув би до соціально орієнтованого способу життя, мав можливості для реалізації особистих прагнень із дотриманням його прав та свобод тощо.

Сьогодні в суспільстві найважливіше значення надається виховній функції навчальних закладів, про що свідчить низка нормативно-правових актів, зокрема: Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепція національно-патріотичного виховання, програма «Основні орієнтири виховання учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012 – 2021 роки, обласна програма «Молодь Миколаївщини» на 2011 – 2015 роки, обласна Цільова соціальна програма розвитку освіти в Миколаївській області на 2011 – 2015 роки.

Важливим кроком щодо реалізації державної політики у сфері освіти є розроблення й прийняття Національної програми виховання «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», затвердженій наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.11 №1243. Ця програма спрямована на реалізацію головної мети виховного процесу – **«...формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал»**. Виховна мета є спільною для всіх ланок системи виховання та є критерієм ефективності виховного процесу.

Педагогічним колективам слід реалізовувати програму відповідно до розроблених змістових ліній та виховних досягнень, проявляючи ініціативу, гнучкість, творчий підхід. Щоб більше зацікавити дітей та допомогти їм розкрити свої потенційні можливості, нахили і здібності, потрібно варіювати форми і методи діяльності, враховуючи специфіку умов, можливостей, змісту виховної роботи навчальних закладів.

Виховна робота в загальноосвітніх навчальних закладах повинна плануватися за принципами системності, враховувати інтереси, запити різних категорій педагогів, учнів та батьків. Плани та зміст роботи методичних об'єднань класних керівників, батьківських всеобучів, учнівського самоврядування треба спрямовувати на поліпшення науково-теоретичної, методичної та практичної підготовки учасників навчально-виховного процесу, досконалого володіння ними інноваційними технологіями, активними та інтерактивними методами вивчення та аналізу рівнів вихованості дітей і молоді.

Починаючи **планувати виховну роботу**, кожен класний керівник повинен:

- ознайомитися з державними документами, що визначають завдання освіти на сучасному етапі та річним планом роботи закладу;
- вивчити методичну і педагогічну літературу, що висвітлює питання планування різних розділів виховної роботи, перспективний педагогічний досвід з питань раціонального планування виховної діяльності, пропозиції активу класу, окремих вихованців, учителів, батьків;
- дати аналіз виховної роботи за минулий рік, що включає оцінку рівня вихованості кожної дитини і рівня розвитку дитячого колективу;
- визначити основні завдання виховання на поточний період, види діяльності і форми роботи з вихованцями;
- співвіднести заплановане з діяльністю вчителів-предметників, практичного психолога, соціального педагога, педагога-організатора, з дитячим самоврядуванням, батьками, працівниками громадських установ та служб тощо;
- розробити авторську програму виховної роботи, враховуючи результати психолого-педагогічної діагностики вихованців та їхні інтереси;
- оформити робочу документацію.

У кожному загальноосвітньому навчальному закладі має бути комплект документів, необхідних для організації повсякденної виховної роботи:

- нормативно-правові документи про освіту;
- програми виховання, затверджені МОНМС України;
- положення про раду загальноосвітнього навчального закладу, про класного керівника, учнівське самоврядування, батьківські комітети;
- регламент роботи навчального закладу;
- виховні програми та плани;
- графіки роботи гуртків, секцій, клубів за інтересами закладу на навчальний рік;
- план-схеми психолого-педагогічної характеристики класів, карти-характеристики особистості кожного учня, списки учнів за категоріями;
- портфоліо класних керівників та їхні звіти про виховну роботу в класі;
- звіти про організацію та результати виховної роботи в навчальному закладі (за напрямками);
- книги контролю з боку адміністрації закладу за станом виховної роботи (педради, накази, відвідування заходів, занять гуртків).

Кожний навчальний заклад визначає систему виховної роботи, яка спрямована на формування відповідного виховного простору з потужним виховним впливом на особистість, що сприятиме формуванню її ціннісних орієнтацій та духовних пріоритетів. У першу чергу, виховний простір має бути позбавлений недружнього інформаційного впливу на дитяче та підліткове середовище.

У період навчання дитини в школі значною є **роль класного керівника**. Можна багато говорити про те, що відповідальність за розвиток та виховання дітей покладена на сім'ю, але ми бачимо безліч прикладів того, що деякі батьки не мають найменшого уявлення про те, як впливати на власну дитину та як з нею спілкуватися. І тільки за умови цілеспрямованої взаємодії між трьома суб'єктами – класним керівником, учнем та його батьками – можна досягти певних результатів, які могли б свідчити про достатній рівень вихованості дитини. Ми не применшуємо роль сім'ї. Навпаки, ми намагаємося довести, що ця роль може значно зрости, якщо класний керівник керується у своїй роботі науковими

принципами та підходами з метою залучення батьків до навчально-виховного процесу.

Звичайно, крім класного керівника певний виховний вплив на школярів здійснюють й психолог, й соціальний педагог, й заступник директора з виховної роботи. Але треба враховувати, що специфіка спілкування кожного із названих спеціалістів істотно відрізняється. Наприклад, заступник директора з виховної роботи чи педагог-організатор більше часу можуть присвятити роботі із членами учнівського самоврядування або вихованцями із категорії тих, що потребують особливої уваги. При цьому іншим школярам іноді приділяється недостатньо уваги, тоді як класний керівник щоденно тримає в полі свого зору кожного вихованця.

З огляду на це, вважаємо конче необхідним у кожному навчальному закладі організувати цілеспрямовану і глибоку роботу з класними керівниками, з цією метою виокремити серед численних функціональних обов'язків заступника з виховної роботи такий важливий пункт, як організація методичної допомоги класним керівникам. Ця робота має бути спрямована на підвищення рівня теоретичної та методичної підготовки кожного із педагогів, а не тільки тих, хто в цьому навчальному році має класне керівництво.

Одним із засобів підвищення фахової майстерності педагогів як класних керівників є робота методичного об'єднання. Планування, підготовку та організацію засідань, аналіз, підведення підсумків здійснює голова м/о, але стратегічну лінію діяльності методичного об'єднання класних керівників він узгоджує із заступником директора з виховної роботи, виходячи із наявних у колективі проблем.

Класним керівникам обов'язково треба надати допомогу в оволодінні новими виховними технологіями, організації виховної роботи з учнями, підвищенні творчого рівня з урахуванням їхніх індивідуальних запитів. Крім того, класних керівників необхідно озброїти інструментарієм щодо діагностики і моніторингу виховного процесу, визначення рівня вихованості школярів та ін.

На часі організація шкіл педагогічної майстерності, авторських майстерень класних керівників, керівників гуртків, що даватиме можливість здійснювати методичну адаптацію теоретико-методологічних концепцій виховання, переорієнтовувати педагогів з масово-репродуктивних форм на індивідуально-творчі, особистісно орієнтовані. Як показала практика найвищий рейтинг отримують інтерактивні форми методичної роботи: тренінги,

рольові ігри, практикуми, модерування, тому саме такі форми мають широко використовуватись у системі виховної роботи.

Значна увага в загальноосвітніх навчальних закладах приділяється *учнівському самоврядуванню*, що є справжньою школою мистецтва управління. Результат – представники учнівського самоврядування Новоодеської гуманітарної гімназії Новоодеської районної ради стали переможцями Всеукраїнського конкурсу на кращу організацію діяльності органів учнівського самоврядування.

Практична робота організації учнівського самоврядування повинна починатися зі створення творчих груп з представників педагогічного та учнівського колективів. У подальшій роботі це буде такий орган, який обиратиметься загальношкільними зборами чи конференцією. До його складу входять досвідчені представники педагогічного колективу та найбільш активні учні.

Учнівське самоврядування в свою роботу повинно включати і роботу з важковиховуваними учнями, поєднуватися із системою національного виховання і передбачати цілеспрямовану, планову, взаємопов'язану, керовану діяльність складових її частин від директора до кожного учня школи.

Цінність учнівського самоврядування полягає в тому, що учні глибоко і всебічно проникають у сутність своїх прав та обов'язків. Відповідальні справи щодо керівництва життям школи доручаються спочатку частині активу, а потім, поступово, всьому учнівському колективу. Ось чому із самого початку організації учнівського самоврядування необхідно чітко сформулювати права та обов'язки кожного активіста, ради, комісії чи іншого органу. З ними необхідно досконально познайомити весь колектив учнів та затвердити на загальношкільних зборах чи конференції.

У подальшій практичній роботі права та обов'язки можуть розширятись у міру накопичення учнями досвіду організації роботи, згуртування учнівського колективу школи. У зв'язку з цим доцільною є розробка письмових інструкцій та положень, які закріплюють права та обов'язки всіх членів активу органів учнівського самоврядування.

Слід відміти, що з 2007 року в Миколаївському, Вознесенському, Жовтневому, Березанському районах створено районну Школу лідерів, мета діяльності якої є кваліфікована тактовна допомога, цілеспрямоване навчання учнів складній справ організації життя учнівського колективу, керівництва справами

школи. Цікавою є робота окремих навчальних закладів із розвитку учнівського самоврядування, а саме: Первомайської, Прибузької, Пересадівської, Шевченківської, Лучівської, Миколаївської, М-Погорілівської I-III ступенів та М-Погорілівської I-II ступенів Жовтневого району.

Так, у рамках Всеукраїнської благодійної акції «Серце до серця» волонтерами Жовтневого району у 2012 році зібрано і надіслано 12496 грн на розрахунковий рахунок Всеукраїнського благодійного фонду «Серце до серця» та 350 грн учні Котляревської ЗОШ I – III ступенів передали на лікування учня 7 класу своєї школи Хавроніча І. (діагноз: цукровий діабет). Кращими волонтерами в районі є учні Українківської, Пересадівської, Новомиколаївської та Новоселівської шкіл.

Достатньо дієвими є й органи учнівського самоврядування м. Первомайська, м. Южноукраїнська, Березнегуватського, Вознесенського, Березанського, Баштанського районів. У кожній школі – своя система, свої родзинки.

До формування структури учнівського самоврядування кожен заклад області підходить творчо, з урахуванням бажань і потреб колективу, рівня його розвитку, що забезпечує демократизацію начально-виховного процесу.

Актуальним напрямком виховної роботи залишається **формування в учнів навичок культури здоров'я**, безпечної поведінки, уміння робити єдино правильний вибір на користь здорового способу життя, підвищення рівня їх інформованості з питань профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, наркоманії, профілактики ВІЛ/СНІДу.

За даними Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, стан фізичного і психічного здоров'я молоді в Україні є тривожною ситуацією, яка несе в собі велику загрозу національній безпеці, соціальній і демографічній сферам. Якщо вісім років тому близько 90% учнів мали відхилення у стані здоров'я, понад 50% – незадовільну фізичну підготовленість, близько 60% – низький рівень фізичного розвитку, то в даний час ці показники значно погіршилися й Україна за станом здоров'я населення опинилася на сотому місці у світі. Критичний рівень здоров'я, фізичної підготовленості й фізичного розвитку учнів є наслідком зниження їхньої рухової активності у режимі дня при зростаючому статичному (до 72% протягом навчального року) і психоемоційному напруженні процесу навчання, впровадження

інноваційних комп'ютерних технологій у повсякденний побут, несприятливих екологічних умовах навколишнього середовища, негативного впливу наслідків Чорнобильської катастрофи.

За даними Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України лише близько 25% дітей займаються фізкультурою поза школою, в той час, коли переважна більшість віддає перевагу пасивному відпочинку біля телевізора чи комп'ютера.

Тому підвищення ефективності фізичного виховання, поліпшення рухової активності, збереження й зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя нині визнано найактуальнішими проблемами, що нагромадилися у загальноосвітніх навчальних закладах протягом останніх десятиріч.

На вирішення вищевикладених проблем, МОШПО здійснюється навчально-методичний та інформаційний супровід за освітніми програмами «Рівний-рівному», «Діалог», міжнародним проектом «Школа проти СНІДу» призначеними зменшити вплив ризикової поведінки та шкідливих звичок на здоров'я підлітків і молоді, а також сприяти позитивному особистісному зростанню, підвищенню рівня соціальної компетентності підростаючого покоління. Також реалізовується низка загальнодержавних програм, заходи яких спрямовані на вирішення соціальних проблем молоді, сприяння її соціальному розвитку. Це, зокрема: Державна програма „Репродуктивне здоров'я нації” на період до 2015 року, Загальнодержавна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009 – 2013 роки, План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 роки, Державна цільова соціальна програма “Молодь України” на 2009–2015 роки.

Ефективність процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя залежить від відповідної спрямованості й виховної роботи. Пріоритетну роль педагогам належить віддавати активним формам і методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. Наприклад: проектам «Захисти свою позицію», «Орієнтація на мотивацію ведення здорового способу життя», «Особистісно орієнтована модель формування в учнів навичок здорового способу життя»; відкритим трибунам «Який спосіб життя – таке й здоров'я», «Напружене ритмом життя»;

рольовій грі «Турбуймось про здоров'я»; ситуаційному практикуму «Твоє майбутнє залежить від вибору, який ти робиш сьогодні»; соціально-психологічному тренінгу «Розвиток умінь саморегуляції, умінь протистояти негативним впливам середовища»; кейс-технології (отримання методичної основи превентивної роботи, набору конкретних рішень і дій в типових ситуаціях, методик виявлення типових ускладнень і проблем профілактики зловживання шкідливих речовин учнями, програм і проектів з профілактичної діяльності в різних сферах – навчальній, дозвіллевій, сімейній, педагогічній тощо); альтернативним формам (пропагують нові види відпочинку, використання вільного часу таким чином, щоб воно стало альтернативою асоціальної поведінці учнів) – фестивалям художньої творчості, конкурсам творчих робіт «Я обираю життя», профільним змінам для волонтерів у таборах і базах відпочинку, фестивалям «Молодь обирає здоровий спосіб життя», КТС (колективним творчим справам) тощо.

З метою проведення роботи щодо зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді, формування в них позитивної мотивації на здоровий спосіб життя з 2003 року в навчальних закладах України, в тому числі і на Миколаївщині, реалізується **сучасна модель навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю**. Педагогічні колективи навчальних закладів, які входять до обласної мережі Шкіл сприяння здоров'ю активно працюють над впровадженням здоров'язберігаючих педагогічних технологій, які підвищують ефективність навчально-виховного процесу, створюють здоровий освітній простір, в якому учні, вчителі, медичні працівники, батьки, займають чітку громадянську позицію щодо виконання Державних та національних програм, Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів України, спрямовані на утвердження здорового способу життя, профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, захворюванню на ВІЛ-інфекцію/СНІД та інші небезпечні хвороби, вживання наркотичних речовин серед дітей та учнівської молоді.

Традиційно один раз на три роки Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України проводить Всеукраїнський конкурс-захист сучасних моделей навчальних закладів (дошкільного, загальноосвітнього, позашкільного та професійно-технічного) – Школа сприяння здоров'ю.

Так, з 1 березня по 1 травня 2012 року проводився II (обласний) тур конкурсу-захисту сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю.

До участі в обласному турі конкурсу-захисту надійшло 29

розробок сучасних моделей навчального закладу – «Школи сприяння здоров'ю».

Участь навчальних закладів у Конкурсі 2011 – 2012 н.р. значно збільшилась порівняно з попередніми роками (2009 р. – 2010 н.р.).

Кожний загальноосвітній, дошкільний, позашкільний навчальний заклад має свої творчі знахідки та характерні особливості організації навчально-виховного процесу, але всіх їх об'єднує прагнення створити здоровий освітній простір для дітей у навчальному закладі.

Відзначаємо модель – Школи сприяння здоров'ю, яку розроблено колективом **Миколаївського муніципального колегіуму Миколаївської міської ради** (директор Січко С. М.). Модель відображає ідею гармонійного розвитку особистості та духовно-моральне удосконалення особистості в умовах діалогового режиму навчально-виховного процесу.

З метою створення сприятливих умов для розвитку та збереження здоров'я учнів у колегіумі створено медичний центр, який містить стоматологічний кабінет, центр медичної служби (медична сестра знаходиться постійно, лікар приходить 2 рази на тиждень, раз на рік проводиться повний медичний огляд дітей), кабінет для масажу.

Згідно плану проводиться моніторинг стану здоров'я учнів. Розробляються рекомендації для учнів, батьків та дітей. За потребою деякі учні направляються на додаткове обстеження.

Багато уваги приділяється учням, які мають рухову обдарованість (танцюристам, спортсменам). Для них створено Шкільну дитячу філармонію, в яку входять хореографічні гуртки та секції. У колегіумі є прекрасний хореографічний зал, обладнаний за всіма сучасними вимогами. Активно діє центр здоров'я «Олімпієць», він складається з двох великих сучасних спортивних залів (ігрового та гімнастичного), роздягальні мають душові кабінки; стаціонарно у коридорах закладу стоять тенісні та шахові столи, учні мають можливість у вільний час пограти. У колегіумі організовано роботу спортивних секцій та гуртків з різних видів спорту.

Провідною ідеєю **Первомайської ЗОШ І – ІІІ ступенів Жовтневої районної ради** (директор Руденко О. В.) – є створення в закладі валеологічного середовища, що відповідає організму дитини, в якому культура здоров'я стає основним компонентом формування фізичного, інтелектуального, психічного, духовного і соціального благополуччя.

Необхідно відмітити, що у **Богачівській ЗОШ І – ІІІ ступенів Кривоозерської районної ради** (директор Дробот Т. Л.) діяльність школи спрямована на впровадження засобів фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи.

У своїх матеріалах конкурсанти презентували моделі, проекти різного спрямування, висвітлили участь своїх вихованців у масових акціях і конкурсах щодо пропаганди здорового способу життя.

Члени журі відзначили активність дошкільних навчальних закладів. Позитивним у їх роботі є проведення системи оздоровчо-розвиваючих і профілактичних заходів на основі результатів моніторингових досліджень стану здоров'я дітей, організації харчування, оздоровчої спрямованості режиму дня.

Кількість позашкільних закладів освіти, що взяли участь у цьому конкурсі у 2 рази більша, ніж у попередньому. Одним із пріоритетних напрямків їх роботи є пошук різноманітних форм діяльності щодо пропаганди здорового способу життя та профілактики шкідливих звичок. Відмічена системна робота щодо здоров'язбереження та здоров'яформування міської станції юних натуралістів Миколаївської міської ради.

Розвиток мережі Шкіл сприяння здоров'ю й проведення вищезазначеного конкурсу є інноваційним механізмом у розвитку технологій моделювання сучасного навчального закладу як Школи майбутнього.

З цього напрямку заслуговує на увагу і досвід роботи педагогічного колективу Полігонівської ЗОШ I-III ступенів Жовтневої районної ради. За підсумками обласного конкурсу учнівської творчості, присвяченого Всесвітньому дню здоров'я, відеофільм «Учні, вчителі, батьки – за здоровий спосіб життя!» посів I місце серед шкіл області.

З метою формування навичок здорового способу життя в процесі навчання та виховання учнів загальноосвітні навчальні заклади Арбузинського району щорічно проводять районний фестиваль-конкурс «Молодь обирає здоров'я».

У центрі уваги всіх педагогічних колективів – питання **формування екологічної культури** підрастаючого покоління. Учні залучаються до активної екологічної діяльності. Під час підготовки до екологічного місячника в загальноосвітніх навчальних закладах області проводяться конкурси «Краще подвір'я навчального закладу», акції «Чиста планета – чиста Земля», «Весна прийшла», «Твій внесок у красу міста», конкурс агітбригад. Вихованці Михайло-Ларинської ЗОШ I-III ступенів Жовтневої районної ради, модель школи – Школа екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою, беруть активну участь у реалізації власних природоохоронних програм, проектів, проводять рейди по очищенню водойм, ведуть активну пропагандистську діяльність.

Прискорення процесів глобалізації та включення України у світові процеси надали актуальності питанню **міжетнічних відносин, інформаційно-освітньої роботи з профілактики поширення ксенофобських і расистських проявів серед дітей та учнівської молоді**. Необхідно активізувати правове виховання, підвищити рівень правової культури дітей, забезпечити системне вивчення та дотримання учнями прав і обов'язків. Водночас слід активізувати співпрацю педагогічних колективів з органами учнівського та батьківського самоврядування щодо формування у дітей та молоді активної життєвої позиції, моральної культури, толерантної поведінки, вміння жити в громадянському суспільстві.

Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі спільно з Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України вже вдруге проводять Всеукраїнський конкурс «Моральний вчинок». Цього року у рамках конкурсу була проведена акція «Моральний вчинок», яка покликана популяризувати духовні й моральні надбання; спрямувати зусилля на саморозвиток особистості, здатної забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі; сприяти формуванню громадянської позиції, соціально-правовій активності учнівської та студентської молоді. Акція проводилася з 12 жовтня 2011 року до 31 березня 2012 року на добровільних засадах серед п'яти вікових категорій за напрямками: для учнів 1-4 класів – екологічний, для учнів 5-9 класів – соціальний; для учнів 10-11 класів, професійно-технічних навчальних закладів та студентів вищих навчальних закладів – культурологічний. За кількістю поданих на конкурс проектів Миколаївська область на другому місці (було представлено 73 проекти). Слід відзначити, що проект «Відеофільм «Я буду ходити», Миколаївський клуб юних моряків з флотилією (керівник проекту Поляков Сергій Васильович, керівник гуртка «Інформаційний») нагороджений дипломом III ступеня, а проект «Ми пам'ятаємо минуле – заради майбутнього», Миколаївський державний аграрний університет (керівник Твардовська Віта Михайлівна, студентка) – нагороджений дипломом II ступеня.

Особливу увагу під час серпневих конференцій необхідно приділити **питанням профілактичної роботи** у навчальних закладах із подолання злочинності та правопорушень серед неповнолітніх. За даними Міністерства внутрішніх справ, кількість неповнолітніх, які скоїли злочини в I півріччі цього року, збільшилась на 17,3 % у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, на 20,6 % зросла кількість злочинів, скоєних неповнолітніми. За таких умов є нагальна потреба обговорити з керівниками навчальних закладів, заступниками з виховної роботи, класними керівниками, практичними психологами шляхи посилення профілактичної та правовиховної роботи, спрямованої на зниження рівня злочинності серед неповнолітніх. Радимо вказати на необхідність розширення індивідуальних форм роботи з підлітками з так званої „групи ризику”, залучення їх до позакласної роботи, підсилення ролі органів учнівського врядування у

профілактичній роботі серед неповнолітніх, впровадження кращого педагогічного досвіду з цих питань.

Також пропонуємо перед початком нового навчального року усім педагогічним колективам області ознайомитися з «Концепцією превентивного виховання дітей та молоді в системі освіти України», яка була розроблена Інститутом інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України. Концепція побудована на відмові від методологічної ортодоксальності й передбачає перехід до новітніх гуманістичних психолого-педагогічних технологій, спрямованих на допомогу особистості у вирішенні нею як індивідуальних, так і колективних проблем на основі значущої системи цінностей.

Головними цілями Концепції є такі:

- визначення сучасних теоретичних засад превентивного виховання;
- створення організаційних, науково-методичних, кадрових, інформаційних, ресурсних умов, які забезпечують інтеграцію превентивної діяльності, сприяють виробленню відповідної поведінки, підвищенню соціального статусу превентивного виховання у навчальних закладах.

Для досягнення мети, що окреслена у Концепції, необхідно виконати наступні завдання:

- зміцнити й розвинути виховні функції навчальних закладів;
- підвищити статус превентивного виховання в системі освіти;
- актуалізувати важливість розвитку виховних систем навчальних закладів;
- докласти зусиль до створення регіонального, районного, місцевого превентивного виховного простору;
- створити систему моніторингу превентивного виховання;
- розширити склад суб'єктів превентивного виховання, посилити координацію їхніх дій і впливів.

Слід приділити увагу питанням попередження *торгівлі людьми*, всіх форм експлуатації, включаючи сексуальні домагання, втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин та до екстремістських релігійних психокультурних угруповань і течій; використання дітей для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів,

примушення до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення в азартні ігри тощо. Для здійснення виховної роботи із зазначених вище питань Міністерством освіти і науки видано Методичні рекомендації до проведення в загальноосвітніх навчальних закладах Уроку щодо попередження торгівлі людьми.

У центрі уваги керівників навчальних закладів, класних керівників, вихователів, практичних психологів і соціальних педагогів мають бути питання профілактики випадків фізичного й психологічного *насильства, недбалого і жорстокого поводження з дітьми.*

З метою попередження проявів жорстокості й насильства та забезпечення прав неповнолітніх у навчальних закладах Міністерством освіти і науки України видано наказ від 01.02.2010 № 59 „Про вжиття заходів щодо запобігання насильству”, який має неухильно виконуватись.

У червні 2011 року Програмою рівних можливостей та прав жінок в Україні було оголошено Всеукраїнський конкурс «Розробок уроків з профілактики жорстокості і насильству в сім'ї».

Урок-конференція «Аргументи і факти про жорстокість і насильство», авторами якого є Кулішенко П. В., заступник директора з виховної роботи МСШ «Академія дитячої творчості» та Стемковська Я.Є., психолог МСШ «Академія дитячої творчості» Миколаївської міської ради, вийшов у фінал.

Фінальна частина конкурсу проходила на базі ЗОШ І – ІІІ ступенів № 1 м. Чернігова. За підсумками конкурсу урок-конференція «Аргументи і факти про жорстокість і насильство» здобув перемогу в номінації «Найкращий виховний захід».

Інтеграція України до Європейського та світового життєвого простору викликала необхідність переглянути деякі підходи до виховання та розвитку дітей, проаналізувати фактори, що гальмують підвищення якості та формування життєспроможності особистості.

Знання, вміння та навички, котрі діти набувають й виробляють, виховуючись та навчаючись в освітніх закладах, беззаперечно, є важливими. Поряд із цим сьогодні актуальності набуває поняття компетентності учня, що визначається багатьма чинниками, оскільки саме компетентності, на думку багатьох міжнародних

експертів, є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність випускника до життя, його подальшого особистого розвитку й до активної участі в житті суспільства. Орієнтуючись на сучасний ринок праці, освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, підготують людину до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Тому прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання – сформувати в дитини вміння вчитись.

Так, однією зі складових навчально-виховної діяльності Миколаївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1 імені Олега Ольжича є розвиток міжнародного українсько-німецького та українсько-польського шкільного партнерства, участь учнів у різноманітних молодіжних форумах з питань світової та європейської інтеграції.

Протягом 10 років зміцнюються дружні зв'язки школи з Ельзензеє-гімназією м. Квікборна (ФРН), у формі постійних контактів і щорічних поїздок-обмінів між двома навчальними закладами. Влітку 2011 року в школі перебувала делегація німецьких друзів, а у квітні 2012 року учні і педагоги закладу відвідали Німеччину.

У жовтні 2011 року в Республіці Польща побувала перша офіційна учнівська делегація на чолі з педагогами, а у березні 2012 року на запрошення колективу закладу до школи прибула з дружнім візитом делегація учнів та освітян Комплексу шкіл м. Бранєва Вармінсько-Мазурського воєводства.

Сьогодні заклад (єдиний в області) має статус DSD-школи, що дає можливість учням підготуватися і скласти іспит на отримання німецькомовного диплому рівнів С-1 та В-2. У цьому році такий іспит успішно склали 6 учнів 11-го класу. А Ганна Черноусова, призерка ІV Всеукраїнського етапу олімпіади з німецької мови, отримала стипендію на навчання в Німеччині. Вся робота в даному напрямку сприяє виконанню основних завдань – надати учням ще одну унікальну можливість отримання глибоких, міцних та стабільних знань з іноземних мов, розвитку комунікативної компетентності, знайомства з культурою та традиціями інших

народів, достойному входженню випускників школи в європейський міжнародний освітній простір.

Закладом започатковано співпрацю з гімназією-єврошколою ім. Мірчі Бетрана з м. Констанца (Румунія). Театральний колектив «Ольжичеві таврійці» у квітні 2012 року став учасником міжнародного шкільного театального фестивалю, який проводився цією гімназією. До участі у фестивалі підготовлено авторську виставу за мотивами українських літературних творів.

Дружні візити шкільних делегацій надають учням можливість, здійснюючи дитячу народну дипломатію, представляти наш народ, Україну у світі, утверджувати дієву сукупність моральних правил міждержавного спілкування і діалогу націй та культур, що робить тим самим більш людяними і толерантними взаємовідносини між народами. Завдяки спілкуванню долаються всі кордони на шляху входження України до єдиного Європейського дому.

Як будь-яка дорога починається з перших кроків, а будь-яка будова з фундаменту, так і становлення людської особистості бере початок із *сім'ї*.

В. О. Сухомлинський стверджував: “У сім'ї шліфуються найтонші грані людини – громадянина, людини – трудівника, людини – культурної особистості”.

Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012-2021 роки наголошує, що потребою часу є систематична й послідовна педагогізація батьківської громадськості, оскільки члени сім'ї є першими вихователями дитини. Тому у навчально-виховному процесі необхідно враховувати, що вплив сім'ї на підростаючу особистість залежить від багатьох факторів, а саме: склад сім'ї (повна – неповна, наявність членів старшого покоління); побутові умови; морально-психологічний клімат; соціальна орієнтація; загальна культура; забезпечення єдності вимог до дитини усіх членів сім'ї; характер спілкування батьків із дитиною; єдність сімейних інтересів.

Цілеспрямована робота має проводитися у двох напрямках:

- педагогічна просвіта батьків з використанням сучасних форм і методів роботи;
- активне залучення до виховної роботи з дітьми в рамках класу, школи.

Метою навчального закладу має бути здійснення такої політики, при якій батьки відчують свою визначальну роль у

справах учнівського та педагогічного колективів. Адже сім'я – це найважливіший соціальний замовник освіти.

Робота з батьками і сім'ями учнів – один з найважливіших напрямів діяльності сучасного вчителя і одночасно одна з "найвужчих" ланок в його практичній діяльності. В зв'язку з цим значно зростає актуальність підготовки вчителів, класних керівників до проведення роботи з батьками, організації їх педагогічного всеобучу. Проблема знаходить вирішення за умови створення безпосередньо в освітніх закладах навчального семінару для педагогічних працівників **"Як організувати педагогічний всеобуч батьків у сучасному закладі освіти"** та проведення **Батьківських дебатів**.

У кожному районі(місті) необхідно скоординувати роботу щодо проведення он-лайн конференцій, батьківських лекторіїв, семінарів за такою тематикою:

- Організація навчання, праці і змістовного дозвілля школяра вдома.
- Виховний потенціал сучасної сім'ї.
- Не запізниться з добротою! (Основи моральності, доброти і милосердя народжуються в родині.)
- Роль сімейних традицій у вихованні дітей. Здоров'я і фізичний розвиток школярів.

Рекомендуємо організацію роботи школи з батьківською громадськістю спрямувати на:

- ознайомлення батьків зі змістом і методикою навчально-виховного процесу;
- психолого-педагогічну освіту батьків;
- коректування виховання в родині окремих учнів;
- взаємодія з громадськими організаціями батьків (батьківськими комітетами, шкільними радами, Радами за місцем проживання і на підприємствах, жіночими Радами військових організацій і так далі).

У компетенцію батьківської громадськості може входити:

- надання матеріальної допомоги окремим родинам; і учням (через перерахування спонсорів, матеріальні відрахування і підприємств);

- колегіальне рішення окремих питань життя школи, зв'язок з адміністративними і правоохоронними органами; допомога школі і класам у проведенні виховної роботи з учнями;
- участь у роботі з батьками учнів (проведення батьківських зборів, конференцій, лекторіїв;
- надання матеріальної допомоги і моральної підтримки малозабезпеченим і багатодітним родинам; моральний і правовий вплив на батьків, що надбало ставляться до виховання дітей ті інші.).

Виховання дітей в сім'ї має, безперечно, суб'єктивний характер і залежить від рівня моральності і культури батьків, їх життєвих планів, ідеалів, вчинків, родинних традицій тощо. Загальновідомо, що сім'я може сприяти формуванню всебічно розвиненої особистості або гальмувати його.

Загальну для всіх формулу успішного виховання дітей у сім'ї дати не можна. Тому варто вести розмову про основні умови виховання учнів, які можуть бути використані у кожній конкретній сім'ї з урахуванням її особливостей.

Бажано також вести спеціальний "Щоденник спостережень сім'ї учнів", в якому (форма довільна) час від часу робити короткі записи. На основі систематизації одержаних даних доцільно скласти "Педагогічний паспорт сім'ї", в якому занотовувати найбільш характерні для кожної конкретної сім'ї відомості. Форма такого "Паспорту" цілком довільна і він не є сталим документом. "Педагогічний паспорт сім'ї" поновлюється, доповнюється протягом всього періоду навчання дитини в школі.

Інноваційною на сучасному етапі є організація роботи з **батьками в сучасній школі сільської місцевості**, яка спрямована на інтеграцію родинно-сімейного, шкільного, дошкільного виховання. Традиції етнопедагогіки більш близькі саме сільським сім'ям, в яких велика увага приділяється трудовому вихованню, поважному ставленню до своєї родини і старших поколінь.

На сьогодні в Україні йде розробка моделі загальноосвітньої школи як освітньо-культурного центру села. Така школа повинна стати невід'ємною частиною сільського середовища, яка б об'єднала дитячий садок, школу, школу мистецтв, спортивну школу, зібрала під своїм дахом ініціативні групи жителів села, влаштовувала різноманітні освітні оздоровчі заходи, дозвілля сельчан, створювала

умови для відродження кращих традицій роботи на землі, готувала учнів до сільськогосподарської праці, виховувала дбайливого господаря рідної землі.

Слід відзначити і роботу Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти з цього питання.

За ініціативи облдержадміністрації (заступника голови – Іванцової Н. Б.) з **2012 року** на базі МОППО започатковано проведення Батьківських дебатів *«Дитина поза уроком»* (заявлена проблема *«Чи знаю я свою дитину?»*) та *«Роль батьків у профілактиці залежностей у дітей»*.

Метою проведення заходу є привернення уваги батьків до проблеми виникнення залежностей, підтримка тісної взаємодії школи, сім'ї, громадськості як фактора успішного впливу на розвиток дитини.

У дебатах брали участь педагогічні працівники, психологи, спеціалісти обласного центру здоров'я, представники батьківської громадськості, влади, засоби масової інформації та представники від обласної громадської організації *«Батьківський комітет Миколаївщини»*.

Найактивнішу участь у дебатах узяли батьки Єланецького, Миколаївського, Вознесенського, Арбузинського, Братського районів, міст Миколаєва та Первомайська, Южноукраїнська, а в режимі он-лайн до цього заходу долучилися представники педагогічних та батьківських колективів міст Вознесенськ та Очаків, Миколаївського, Жовтневого, Кривоозерського районів.

Проведення дебатів показали, що вищезазначений захід є актуальним і дієвим у налагодженні співпраці школи, батьків, громадськості у вихованні дітей, і така форма повинна бути впроваджена в практику роботи навчально-виховних закладів області.

Наступні дебати передбачені у жовтні з проблеми *«Комп'ютерна залежність у дітей»*.

В області створена і діє, постійно вдосконалюється цілісна система методичного забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Основними категоріями педпрацівників,

які причетні до виконання завдань виховної роботи, виховання особистості є класні керівники, педагоги-організатори, заступники директорів шкіл із виховної роботи. У загальній кількості по області налічується 294 (у 2010 – 2011 н.р. було 276) заступників директорів із виховної роботи, 322 педагогів-організаторів (у 2010 – 2011 н.р. було 344).

Від їх кваліфікації залежить і якість виховної роботи. У 2011 – 2012 н. р. курси підвищення кваліфікації пройшли 71 заступників директорів шкіл із виховної роботи, 48 педагогів-організаторів. Замовлення на підвищення кваліфікації виконали загальноосвітні навчальні заклади м. Миколаєва, Первомайська, Вознесенська та Вознесенського, Миколаївського, Жовтневого, Баштанського, Миколаївського, Новоодеського, Кривоозерського районів.

Велику допомогу в організації практичної частини проведення курсової перепідготовки надали у 2011 – 2012 навчальному році загальноосвітні заклади м. Миколаєва та області: Миколаївська ЗОШ I–III ступенів № 42 Миколаївської міської ради, Миколаївський муніципальний колегіум Миколаївської міської ради, Миколаївська ЗОШ I-III ступенів № 34 Миколаївської міської ради, Новоодеська гуманітарна гімназія Новоодеської районної ради, Миколаївський юридичний ліцей.

**Для педагогів області лабораторією виховної роботи
та захисту прав дитини у 2011 – 2012 навчальному році
були підготовлені такі матеріали:**

- «Планування та проведення батьківських зборів щодо профілактики шкідливих звичок у дітей та учнівської молоді»
- «Класний керівник і батьки: забезпечення партнерства і співпраці» (*збірка матеріалів з досвіду роботи класних керівників загальноосвітніх навчальних закладах області*);
- «Правовиховна робота в навчальному закладі як передумова формування правової свідомості особистості» (*збірка матеріалів з досвіду роботи педагогів загальноосвітніх навчальних закладах області*);
- «Науково-методичний супровід діяльності організаторів виховного процесу» (*методичний посібник*);

- Методичні рекомендації щодо відзначення 67-ої річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 років;
- Методичний лист щодо організації виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах області у 2011 – 2012 навчальному році.

Ураховуючи вищезазначене, в 2012 – 2013 навчальному році рекомендуємо:

Користуватися такою нормативно-правовою базою:

- Наказ МОН N 58 від 01.02.2010 р. "Про затвердження заходів щодо виконання Державної цільової соціальної програми зменшення шкідливого впливу тютюну на здоров'я населення на період до 2012 року";
- Наказ МОН N 1243 від 30.10.2011 р. "Про затвердження "Основних орієнтирів виховання учнів 1 – 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України";
- Наказ МОН N59 від 01.02.2010 р. "Про вжиття заходів щодо запобігання насильству над дітьми";
- Наказ МОН N 3754/981/538/49 від 27.10.2009 р. "Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді";
- Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012 – 2021 роки;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 року № 1849 «Про затвердження Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року»;
- Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-520 від 14.08.2008 р. «Щодо планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти»;
- Інструктивно-методичний лист Міністерства освіти і науки України «Рекомендації щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України» (07.09.2000, № 43);
- Лист Міністерства освіти і науки України № 1.4/18-3127 від 30.07.2010. Методичні рекомендації на допомогу класним керівникам «Виховання культури поведінки учнів»;

- Інструктивно-методичний лист Міністерства освіти і науки України № 1.4/18-3126 від 30.07.2010 «Про формування відповідального ставлення до здоров'я дітей та учнівської молоді, протидії ВІЛ/СНІДу та наркоманії»;
- обласна програма «Молодь Миколаївщини» на 2011 – 2015 роки;
- обласна Цільова соціальна програма розвитку освіти в Миколаївській області на 2011 – 2015 роки.

Методистам із виховної роботи районних (міських) методичних кабінетів(центрів)

Провести організаційно-методичні наради, семінари (конференції) районів (міст), де розглянути питання:

- розбудови і моделювання виховних систем в навчальних закладах;
- науково-методичного забезпечення компетентних практичних дій педагогів щодо створення виховного середовища та виховного простору для особистісного розвитку учнів та молоді;
- узагальнення досвіду шкіл із питань використання проектно-програмних технологій та методичного супроводу діяльності організаторів виховного процесу;
- планування виховної діяльності на основних ідеях «Основних орієнтирів виховання» та розробка методичної підтримки для класних керівників у цьому напрямку;
- обговорення проекту концепції сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012-2021 роки;
- участь педагогів області в Всеукраїнському конкурсі «Парк педагогічної майстерності», «Класний керівник року».

Особливу увагу слід звернути на організацію позаурочної виховної роботи.

Школа – це життєвий простір дитини; тут вона не просто готується до життя, а живе, тому виховна робота планується так,

щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника життя, гармонізації та гуманізації стосунків між учнями і педагогами, школою і родиною, керуючись ідеями самоцінності дитинства, демократичного діалогу між поколіннями. Важливу роль у цьому відіграє позакласна робота.

Позакласна виховна робота – різноманітна діяльність учителів, вихователів, спрямована на виховання учнів і здійснювана в позаурочний час. Її мета полягає у задоволенні інтересів і запитів дітей, розвитку їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності та спілкування. Домінуюча роль в її організації належить класному керівнику, який є передусім організатором позакласних виховних заходів (організованої діяльності колективу, спрямованої на досягнення певної виховної мети), діє у співдружності з іншими педагогічними працівниками школи. Одночасно він є ініціатором залучення учнів свого класу до роботи гуртків, секцій у позашкільних закладах. **Позакласна виховна робота повинна бути спрямована** на закріплення, поглиблення знань, застосування їх на практиці, розширення кругозору учнів, формування наукового світогляду. Не менш важливим є вироблення умінь і навичок самоосвіти, розвиток творчих здібностей, організація дозвілля, культурного відпочинку. Особливість позакласної роботи полягає в добровільній участі в ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст виховного впливу відповідає потребам суспільства, відображає досягнення науки, культури, мистецтва), ініціативності та самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій). Особливу увагу слід звернути на діяльність **класних керівників** – педагогів, які постійно спілкуються з учнями, впливають на них і водночас працюють за предметною системою.

Пріоритетними напрямками виховної роботи в 2012 – 2013 навчальному році є:

- упровадження у виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інноваційних технологій формування ціннісних орієнтацій і ставлень особистості;

- актуалізація педагогічних зусиль на впровадження основних ідей, зазначених у «Основних орієнтирах виховання» та створення методичного супроводу цієї діяльності;
- урізноманітнення виховного простору через упровадження нових ідей в сфері організації змістовного проведення вільного часу школярів;
- узагальнення кращих педагогічних ідей класних керівників та підвищення педагогічної майстерності керівників виховного процесу;
- педагогічна просвіта батьків із використанням сучасних форм і методів роботи та активне залучення їх до виховної роботи з дітьми в рамках класу, школи;
- формування духовних цінностей українського патріота: почуття патріотизму, національної свідомості, любові до українського народу, його історії, Української Держави, рідної землі, родини, гордості за минуле і сучасне на прикладах героїчної історії українського народу та кращих зразків культурної спадщини;
- формування навичок культури здоров'я, вміння здійснювати власний вибір на користь здорового способу життя, збереження загального та репродуктивного здоров'я.